

Virgil Duda, tenacitatea de a scrie în limba română

26 feb. 2024

În deceniul patru al secolului XX, familia Leibovici stabilită în Bârlad avea să se întrească

prin nașterea a doi prunci, a doi băieți ce vor deveni amândoi scriitori. Bernard Leibovici(12 mai 1934, Iași – 22 noiembrie 2006, Paris) fi-va critic literar publicând numeroase studii de critică literară sub pseudonimul Lucian Raicu. Și cel de-al doilea născut, Rubin Leibovici, va fi atras, absorbit de lumea literelor, demonstrând curând pasiune dominată de nevoia de a scrie. Rubin Leibovici avea să-și editeze multele creații literare la adăpostul numelui Virgil Duda, fiind cunoscut în literatura noastră ca romancier, eseist, colaborator al unor reviste culturale naționale, redactor la ziare de limba română din Tel Aviv. A scris, a gândit și a semnat românește nu numai în hotarele țării de origine ci și în Israel acolo unde nevoile spirituale conforme religiei sale l-au chemat. Rubin Leibovici/Virgil Duda e doar unul din românii cu sufletul oscilând între două “zări”, aparținând în egală măsură fiecăreia. Evreu prin naștere alegea să se alăture și să trăiască în marea comunitate religioasă din Israel, dar e obligatoriu să evidențiem că a fost român din prima până-n ultima clipă a vieții, scriind și publicând în editurile din România.

Nu avem foarte multe informații despre viața sa, tot ceea ce știm face succintă referire la studii, instituții bucureștene în care a lucrat, debut literar și alte apariții editoriale ale romanelor sale.

Dar dacă știi să cauți, dacă ai norocul să-ți cadă în mână cărți conținând confesiunile scriitorului mare e bucuria descoperirii tale, la fel de mare e satisfacția și mulțumirea că cele ce poți relata face-va puțină lumină spre mai buna cunoaștere și percepere a personajului așezat sub reflectorul articolului de azi. Așadar, Rubin Leibovici, fiul Ucăi și al lui Carol, se naștea în Bârlad, într-o zi de 25 februarie a anului 1939. Singurele amintiri despre tatăl său (moare în 1946) sunt legate de mersul la sinagogă, copilul Rubin nefiind obligat să participe la ritualurile cultului mozaic. “În fiecare Roș Hașana, mama mergea cu tata la slihot, eu mă jucam acolo în față”; în timp ce părinții întâmpinau în rugăciuni de penitență anul nou evreiesc, Rubin se juca în voie în soarele călduț al lunii septembrie gregorian. “Șana tova” îi spunea bunica, “Șana tova ve metuka” răspundea bunicul, însă tatăl nu-și dorea ca fiul său să învețe idiș, îl încuraja să vorbească doar românește. Cum bunica nu știa nici o boabă din graiul nostru, Rubin Leibovici se va simți în anii copilăriei lui asemeni copiilor de azi născuți prin Europa mare, nevoiți a vorbi românește doar spre a se înțelege cu bunicii. Vrând nevrând a învățat să vorbească ebraică, măcar pentru a putea rosti “Un an bun” în prima zi a lunii tișrei – întâia lună a calendarului evreiesc. Despre bunicul Avram Leibovici se știe că luptase în războiul de Independență, fusese declarat erou de război și decorat cu “Virtutea Militară”, ceea ce îl făcea a se număra printre puținii evrei din Bârlad care aveau prăvălie. Ori asta ne arată că nepotul Rubin a fost un copil lipsit de frământările zilei de mâine, având doar grija cuminenie și a educației care să-l orienteze către o muncă intelectuală cu avantaje financiare și împliniri profesionale sigure în orice colț al lumii. (Evreii au fost dintotdeauna prevăzători, preferând meserii în avocatură, medicină, comerț, inginerie).

Elevul de școală primară și liceu termina în 1955 cele 10 clase ale învățământului de masă, trecea cu bune rezultate etapele școlarizării medii la Liceului “Gheorghe Roșca-Codreanu” din Bârlad. 10 clase, pentru că până în 1956 cursurile gimnaziale se redusese la 7 clase, cursurile liceale pierduseră și acestea un an de studiu, doar pentru că se dorea cu ardoare școlarizarea rapidă și trimiterea în producția socialistă a unui număr cât mai mare de brațe de muncă. Rubin Leibovici nu se va grăbi a îngroșa rândurile celor din fabrici și uzine. Nu miră cu nimic faptul că pașii lui Rubin Leibovici se vor îndrepta spre capitala țării, acolo unde fratele mai mare era deja student al Facultății de Litere din București. Vor urma pentru el ani de studiu intens, devenind student al uneia dintre cele mai vechi facultăți ale universității bucureștene, instituție cu o bogată tradiție în învățământul juridic românesc.

Cursurile Facultății de Drept vor fi parcurse și finalizate cu examen de licență în 1960, așa încât din anul următor bârlădeanul nostru figurează în în colectivul de oameni ai muncii ai Rafinăriei de Petrol Teleajen din Ploiești, ocupând postul de jurist consult (până în 1970). Era singurul evreu între 4500 de muncitori, ingineri, tehnicieni, singurul evreu al oficiului juridic. Era deci într-o funcție destul de sensibilă, trebuind adesea să spună: “ți se desface contractul de muncă”. Rămâneau oameni pe drumuri, dar niciodată nu a fost arătat cu degetul de niciunul dintre acești nefericiți, niciodată nu a fost acuzat că el, jidanul i-a dat afară. Leibovici se integrează printre român și avea prieteni români, iar românii simpli nu-l urau, nu-l disprețuiau pe Rubin evreul, tocmai pentru că el se identifica cu aspirațiile, obsesiile, suferințele lor. Nu ne îndoim că nu a demonstrat temeinice, solide cunoștințe teoretice și practice de drept civil sau din vastul domeniu al dreptului muncii (socialiste) și suntem pe deplin convinși că aplicarea în practică a noțiunilor de drept comercial nu l-au pus în dificultate. Redactarea actelor juridice ale rafinăriei cereau nu doar stăpânirea terminologiei legale, ci mai ales exprimare clară, concisă, logică, esențială pentru un profesionist în drept fiind și la vremea aceea conceperea de texte coerente

dar și corecte din punct de vedere al gramaticii limbii române. Iată cum, munca de jurist consult punând accent pe comunicarea scrisă organizată, convingătoare, îi va deschide calea spre activitatea literară. Probabil aceasta este perioada în care conform unor ulterioare mărturisiri Rubineibovici/Virgil Duda “întrezărește cu suspectă întârziere că din cuvinte se pot alcătui fraze, altele decât limbajul zilnic, iar din fraze povestiri cu semnificații”. Sesizăm ușoara ironie, căci nu ne permitem a ne imagina că a trecut prin rigorile liceului Codreanu și ale studiilor universitare fără a simți prin cerințele școlare acest adevăr simplu. Cu cadre didactice mari personalități ale vieții culturale și științifice este exclus să nu fi fost orientat spre lectura operelor scriitorilor români, cu un frate filolog e imposibil să nu fi avut lungi discuțiile pe teme literare sau filosofice. Așadar, altceva voia să spună Rubin Leibovici, că prin/din rutina zilnică a întocmirii documentelor cu caracter juridic și-a descoperit mai apoi plăcerea de a scrie despre ceea ce vedea în jurul său, observând oameni în diverse ipostaze, interacționând în variate moduri, tentat fiind a însăila, imagina caractere umane depănând povești de viață.

Colabora cu “Gazeta literară”, debutase aici cu o schiță(1964), iar primul său volum de proză “Povestiri din provincie” vedea lumina tiparului în 1967, într-un moment bun pentru tânăra generație de scriitori a anilor ‘60 dar și pentru întreaga literatură română. În 1969 îi apărea romanul “Catedrala”, viața unei uzine socialiste în plină dezvoltare, obiectivul declarat al tânărului scriitor Duda fiind de a reconstitui printr-o meticuloasă anchetă biografia unui personaj considerat atunci reprezentativ. “Catedrala” anunța “apariția unei literaturi noi”, era ceea ce se numea literatură socialistă, iar stilul lui Virgil Duda era ceva nou, surprinzând prin obiectivitate indiferentă, uneori ironică. Proza lui înfățișa o lume fără nimic spectaculos, dar bogată, diversă, variată, romanele lui vorbeau despre o lume a cărei viață se desfășura într-un ritm imposibil de fragmentat. Cărțile lui scrise în epoca de aur sunt nu doar ale existenței colective ale mediului uzinal, romanele sale prezintă biografii, destine individuale, iar Virgil Duda se dovedește un analist perseverent, viguros, nuanțat, interesat de felul în care existența socială se răsfrânge în conștiința individuală. Prin 1983 spunea într-un articol sugestiv intitulat “Autor și cititor” că “fiecare om constituie un fenomen unic, existența fiecăruia trebuie privită cu atenție și respectată, aceasta fiind neînsemnata descoperire pe care stăruie să o afirme toate cărțile ce s-au scris sau se vor scrie”. Subiectele, temele literare, metodele de compoziție, sunt doar simple instrumente folosite de scriitor slujind adevărului ce capătă înfățișare de personaj literar. “Anchetatorul apatic”, “Deruta”, “Al doilea pasaj”, “Cora”, “Măștile”, “Războiul amintirilor”, “Hărțuiala”, “Oglinda salvată” sunt texte de maximă obiectivitate în care viața plină de banal devine literatură. Ultimele trei române aparținând perioadei comuniste sunt jurnale, dezvăluind (spun criticii literari) mecanismul formării unui scriitor, al unui intelectual preocupat de selecția acelor fapte care să-i valideze profesiunea și să-i ofere răspunsul la întrebările “pe cine exprim, în numele cui vorbesc”. Numele său se impusese în literatura noastră, că era cunoscut și apreciat o dovedesc și nenumăratele articole semnate în Scânteia Tineretului, România literară, Contemporanul, Ateneu, Orizont, Cutezătorii, periodice cu un tiraj impresionant. Nici partidul nu îl ignoră, primind premiul Uniunii Tineretului Comunist(1972), premiul Asociației Scriitorilor din București(1979), premiul Uniunii Scriitorilor din România(1981).

Procesul de creație literară nu a fost perturbat de multitudinea de activități conforme postului de redactor(1971-1972) apoi de producător delegat(1972-1987) la Studioul Cinematografic București. Filmografia românească îl menționează ca producător al peliculelor cinematografice ale anilor 1972-1986, cele mai cunoscute cineaștilor de altădată fiind “Săgeată căpitanului Ion”(1972), “Dincolo de nisipuri”(1974), “Orașul văzut de sus”(1975), “Trei zile și trei nopți”(1976), “Serenadă pentru etajul 12”(1976), “Doctorul Poenaru”(1978), “Înghițitorul de săbii”(1982), “Ochi de urs”(1983), “La capătul liniei”(1983), “Prea cald pentru luna

mai”(1984), “Sosesc păsările călătoare”(1985), “Furtună în Pacific”(1986), “Un oaspete la cină”(1986). O simplă interogare a marelui Google dezvăluie că filmele aparțin unor variate genuri artistice, numele producătorului Virgil Duda fiind asociat realizării de drame, documentare, comedii, aventuri, filme cu caracter politic. Cum puțini dintre noi au idee cu ce se ocupă un producător de film, aruncăm o privire în culisele studiourilor cinematografice! Producătorul Virgil Duda se asigură că toate nevoile pentru decoruri, locații, echipamente, recuzită, costume sunt acolo unde trebuie să fie. Producătorul de film Virgil Duda, trebuia să urmărească utilizarea eficientă a bugetului, trebuia să asigure fonduri suplimentare pentru acoperirea cheltuielilor specifice procesului de realizare a producției cinematografice. Scriitor cu volume lansate, avea dreptul de a interveni asupra scenariilor, putea schimba sau adăuga replici noi, veghea asupra calității actului artistic, intervenind cu sugestii în regia cadrelor, impunând o nouă abordare artistică, joc scenic(cu sau fără consultarea regizorului de platou). Un coordonator, un manager a fost Virgil Duda, oferind prin priceperea sa garanția păstrării unui echilibru nu doar între obiectivele artistice și financiare ale filmului. Era un adevărat maestru în crearea, menținerea de relații armonioase între artiști și echipele de producție ale filmului. Dar cu actori de talia lui Amza Pelea, Mircea Albulescu, Toma Caragiu, Victor Rebengiuc, Emil Bota, Gheorghe Dinică, cu scenariști precum Fănuș Neagu Alexandru Mitru, Dumitru Solomon, Alexandru Ivasiuc toate aceste atribuții deveneau ușor de îndeplinit. Cu povești inspirate din realitate sau din nuvelele, romanele marilor noștri scriitori, filmele sus-menționate au avut căutare la public, dovadă stând și peste ani numărul de rulări în cinematografele de pe tot cuprinsul țării adunând în fața marelui ecran milioane de români. Demn de apreciat în zilele noastre e faptul că toate aceste filme(alături de multe altele) sunt disponibile în mediul on-line, ceea ce înseamnă întâi de toate respect nemăsurat pentru artiștii de ieri și de azi. Și ce sentimente de mândrie ar crește în sufletele noastre, dacă numele lor ar fi urmate de data și locul nașterii lor, astfel încât la citirea distribuției filmului să descoperim concetățeni făcând istorie în lumea de celuloid!

În 1988 Rubin Leibovici/Virgil Duda decidea să emigreze în Israel. De ce plecau evreii din România? Nu doar din țara noastră plecau, evreii părăseau țările est-europene pentru că antisemitismul nu dispăruse după încetarea celui de-al doilea război mondial. Antisemitismul a generat un fenomen complex, emigrarea evreilor desfășurându-se în opt etape, aceea a anilor 1948-1950 fiind cea mai consistentă(numeric vorbind). Israel, Franța, SUA, erau doar câteva din țările în care visau să trăiască în deplină armonie cu comunitățile de adopție. Cei rămași au încercat să se readapteze, încredzătorii că poziția lor socială se va consolida atâta timp cât afacerile dezvoltate, domeniile în care se afirmau produceau valoare statului în care continuau să trăiască. Referitor la țara noastră e bine să amintim că perioada stalinistă a comunismului românesc nu a fost deloc blândă cu evreii(excluzându-i pe cei ce făceau parte din nomenclatura comunistă), considera drept “naționalism burghez” manifestarea religiei și a culturii mozaice, declararea apartenenței la evreimea internațională fiind socotită potrivit ideologiei oficiale “cosmopolitism”. Evreii nu au fost acceptați ca cetățeni români, ceea ce i-a determinat pe mulți să aleagă exilul, statul român profitând de exodul etniei evreiești, văzând în “emigrație” o șansă unică de deschidere către occident, cu multitudine de beneficii și implicații majore atât pe plan economic, diplomatic cât și cultural. Problema emigrării evreilor români a constituit punctul central al relațiilor dintre România și Israel și chiar dacă a cunoscut fluctuații în funcție de contextul politic extern, emigrarea s-a derulat fără întreruperi până la sfârșitul perioadei comuniste și bineînțeles și după 1989. Câte ceva despre “vânzarea evreilor” am auzit și am citit fiecare dintre noi, fenomenul datând dinaintea perioadei comuniste, specific epocii de aur fiind mandatarea securității a pune în aplicare “acțiunea valutară specială”. Dacă e folosim termeni actuali, “vânzarea evreilor” a fost un business de țară. Nu am aflat informații referitoare la “lotul” din care a făcut parte Rubin Leibovici sau de “valoarea în valută” a familiei sale

formată din trei membri, reținem că plecarea lui a fost așezată în cadrul legal al acelor timpuri. Avea de altfel și exemplul fratelui care emigrase în Franța, la Paris încă din 1981. Mai reținem că Leibovici nu s-a considerat o victimă a antisemitismului românesc, el însuși afirmând că “senzația de antisemitism violent nu a resimțit-o în România”. Dacă Virgil Duda a fost “un scriitor român în exil”, ajuns în locuri străine familiei lui, a fost “din cauza lui Ceaușescu”, a regimului totalitar cu privațiuni de tot felul, multele neajunsuri, lipsuri convingându-l să treacă graniță după graniță sperând la mai bine pentru sine și ai săi. “Am plecat din România pentru că mi s-a furat patria, nu pentru că sunt sionist”.

Intenția sa de a se stabili în Israel împreună cu soția și fiica Marieta de doar 10 ani, nu a constituit un secret, alegerea sa era cunoscută prietenilor care se arătau temători. Neîncrezători mai ales pentru parcursul literar al lui V. Duda care reușise aici în România și devenise un romancier consacrat de critica literară a epocii comuniste, scrierile sale bucurându-se de succes la public. Leon Volovici (apropiat și prieten al familiei) își amintește cum încă din 1987 discuțiile lor ajungeau mereu în același punct, “Israelul nu era locul cel mai prielnic pentru un român”, “chiar dacă numele lui în acte este Leibovici”. E drept că nu uita nici unul nici altul că debutase în limba română ceea ce îl făcea pe Duda scriitor român, era mai mult decât evident că pseudonimul pur românesc îi oferise un avantaj în fața evreiescului nume și că nici la noi și nici în Israel Rubin Leibovici nu întruchipa omul de litere. Iată cum mereu apărea firesc întrebarea dacă va putea continua în vreun fel în Israel, pentru că “nimeni nu e vinovat că ebraica și nu româna e limba israelienilor”. Asta pe de o parte, căci nefavorabilă se arăta atunci pentru cei veniți din R. S. România și posibilitatea de a-și afla un loc de muncă în presa de limba română, existând riscul ca un om de mare talent să se piardă, să se rătăcească, să se cufunde într-o ambianță mediocră, nestimulatoare creației literare. “Îl și vedeam pe Duda prăbușindu-se sufletește, nerezistând șocului prea dur, și mă gândeam cum am putea să-l ajutăm să-i fie căderea mai lină și mai ușoară, suportabilă”, continuă mărturisirile din trecut scriitorul Volovici. “Dar spre norocul lui și al nostru, presimțirile mele pesimiste au fost dezmințite”.

Descinderea în Țara Sfântă nu a fost cauzatoare de drame personale sau familiale, viața lui a curs liniștit, discret, bucurându-se de realizările profesionale și artistice. Că nu i-a fost ușor, că adaptarea la un mediu pe care nu îl cunoștea a fost anevoioasă, e lesne de intuit. Își schimbase coordonatele geografice fără a fi capabil să renunțe la tot ce însemna cultură românească dobândită, asimilată în decenii, lăsa în urmă 48 de ani de existență, trebuia aici să “o ia de la capăt”, să se înrădăcineze cumva într-un pământ necunoscut în care să afle și mineralele necesare dezvoltării armonioase. Nu era vorba doar despre declinul literar care se arată acum mai mult decât sumbru, ci despre altceva: era un străin între străini. I-au fost sprijin mătușa Eti și prietenul Costel Cristian (Safirman) aducându-l în Tel-Aviv vecin de apartament, așa încât, dacă închiidea ochii uita că a plecat, că a fugit din România, căci avea lângă el oameni cunoscuți. Nu e semn de slăbiciune când recunoaște greutățile inerente perioadei de adaptare, e semn de deplină luciditate, conștientizând problemele zilnice cu care avea să se confrunte. Vedem pe Leibovici în postura de emigrant căznindu-se a învăța ebraică spre a se înțelege cu nervoșii ei vorbitori, descoperim un Rubin mergând din nou la școală în fiecare dimineață, parcurgând cursuri intensive de ebraică, cu istovitoare sesiuni de conversație centrate pe gramatică. Doar că la 50 de ani e cu totul altfel... Simt puțină depresie încolțită odată cu veștile din țară despre cărțile sale scoase din biblioteci și despre ștergerea numelui său din toate dicționarele, simt deznădejde și teamă când gândul că “nu va mai publica, pentru că nu avea ce să publice în Israel” apare tulburându-i încrederea în puterea de creație. Ulpanul, școala creată de emigranți pentru emigranți, cu programul solicitant axat pe activități și metode menite să-l ajute la însușirea rapidă și corectă a limbii ebraice, a avut darul de a-l așeza din nou masa de scris, mai întâi din dorința de a se elibera de stresul cotidian, apoi din nevoia de a se regăsi, român sau

evreu sau poate ambele. Cu tot ulpanul, cu toată infuzia de cultură iudaică, Leibovici nu a “devenit mai evreu” decât a fost, spunând “fac parte din poporul ales și blestemat, dar n-am râvnit să fiu, nu cred că sunt cântărețul acestei identități”.

Mai mult chiar, în 1993 afirma “eu încă nu citesc în ebraică”, “citesc autori israelieni în traducere franceză, engleză” așa încât înțelegem de ce a continuat să scrie în românește, alegând să publice pentru cititorii din România. Nu din pricina vreunui handicap sau a vreunei ciudate încăpățănări a refuzat să-și redacteze romanele în ebraică, ci pentru că fiecare fibră a conștiinței lui îi spunea “limba română e limba mea maternă”! Virgil Duda a rămas cu o perseverență extraordinară, credincios vocației sale de scriitor și demnității de intelectual. A trimis în țară toate romanele de după 1989, aici apăreau cărțile în tiraje relativ mari, se citeau, erau elogios recenzate, ceea ce era cu mult mai important decât mereu amânata plată a autorului. Nu negăm faptul că editurile românești manifestau interesul de a întreține un anumit contact cu exilul românesc în general, drept care erau aduse acasă scrierile emigranților Herta Müller, Norman Manea alături de cele ale evreilor români din Israel. În 1991 “România, sfârșit de decembrie” a lui Virgil Duda apărută la editura Casa românească atrăgea atenția criticii care descoperea nu numai o biografie, un jurnal, un memoriu. Identificau în paginile romanului “un strigăt de sfârșit de lume, o cumplită deznădejde, obsesia nenorocului care a marcat destinul generației” lui Virgil Duda, recenziile semnalau reușita scriitorului care dezvăluia prin intermediul personajelor destinul frânt al unor intelectuali și scriitori evrei. În “România, sfârșit de decembrie”, primul roman scris după sosirea în Israel, Virgil Duda a trebuit să-și explice lui însuși de ce a plecat din România. “Cartea lui Duda este un documentar extraordinar, al desprinderii fără voie de matcă, al rătăcirii de sine și al speranței târzii”(George Băloită). “E confesiunea înfrigurată și lucidă a scriitorului silit să se dezrădăcineze, o carte emoționantă, răscolitoare”(Eugen Campus). Succesul înregistrat, buna primire a publicului avid de literatură nouă l-au făcut pe Duda să spună deschis că “a fost ceva de necrezut”, “nici nu mi-a trecut prin cap când am scris prima carte”, iar “la a doua deja am fost solicitat”... Și, da, au urmat la intervale de doi-trei ani “Alvis și destinul”(1993), “A trăi în păcat”(1996), “Viața cu efect întârziat”(1999), “Șase femei”(2002), “Evreul ca simbol”(2005), “Ultimele iubiri”(2008), “Un cetățean al lumii”(2010). După ce s-a impus în România socialistă cu 10 romane, venit în Israel trimitea către patrie alte 8 romane și ele scrise în limba română. Se spune că “limba în care scrie e patria scriitorului”...Nu a căutat teme comerciale, s-a izolat de acest tip de atitudine și nu scris despre ceva ce ar fi răspuns așteptărilor cititorilor, a scris întotdeauna despre ceea ce a fost important pentru el, a ales teme aflate permanent în mintea lui, primând interesul personal pentru acea temă. “Eu scriu de plăcere, iar mobilul este sentimental, dar vreau să ajung să comunic cu cineva printr-o construcție literară, pe cât se poate de complicată, complexă, cu zeci de fire, zeci de componente, pentru că asta înseamnă a construi o carte”. Nu a considerat că a fi scriitor e o meserie, dar a afirmat că a fi scriitor înseamnă că “ești obsedat de niște gânduri, uneori visezi”, toate acestea fac parte din structura ce alcătuiește un scriitor, un om nici rău, nici bun, “doar altceva”, un om frământat de subiectul literar ce se dorește scris uneori mai ușor, alteori mai greu. Premiile literare stau mărturie tenacității, înverșunării de a scrie, scriitorul Virgil Duda avea să primească în festive conclavuri literare distincții, recompense care atestau și răsplăteau merite, succese literare. În Țara Sfântă i se înmâna premiul Organizației Sioniste Mondiale(1993), premiul Clubului Arcadia din Tel-Aviv(1994), premiul Sion al Asociației scriitorilor israelieni de limba română(1999), premiul “Sebastian Costin” al Cercului Cultural din Ierusalim(2001). În România postdecembristă recunoașterea literară avea să vină prin acordarea premiului Asociației scriitorilor din București(2003)și prin nominalizarea pentru premiul Uniunii Scriitorilor din România(2005).

Îmi place să cred că nu întâmplător a devenit bibliotecar al Bibliotecii Municipale din Tel-Aviv(1989-2004), că s-a simțit împlinit slujind cartea și cititorul ei. Se prea poate ca activitatea sa să fie surprinsă în jurnalele israeliene, după cum e posibil ca site-ul de prezentare a instituției de cultură de acolo să cuprindă detalii despre angajatul Rubin Leibovici, scriitor cu nume românesc. Dar e imposibil de deslușit grafia ebraică, drept care ne îndreptăm atenția spre activitatea jurnalistică rezumată în fraze stereotipe tipărite pe ici pe colo: “a fost colaborator și apoi redactor la ziarele de limba română(Viața noastră, Ultima oră)” sau “a rămas prezent în actualitatea editorială, colaborând la mai multe reviste literare românești editate în Israel”. Doar atât! Dar colaborare înseamnă articole semnate și ar fi fost bine dacă am fi putut preciza sub ce nume își asuma paternitatea gândurilor și ideilor publicate. Ce teme dezvolta, dezbătea în paginile acestor ziare, jurnale, reviste? Oare erau subiecte literare, medalioane, recenzii de promovare a talentelor literare de pe pământuri românești sau israelieni bătând la porțile creației literare? Se apropia de sfera politică țării de adopție sau era un condei al diasporei din Israel, militând pentru drepturile românilor? Multe întrebări al căror răspuns îl găsim tot la Leon Volovici: “și-a construit nu un turn de fildeș, ci un turn de observație în paginile ziarului Ultima oră, într-o suită aproape săptămânală de tablete de scriitor, excelente eseuri pe teme culturale, imagini ale universului israelian”. A perceput realitatea israeliană cu “privirea acută a unui “outsider” pe cale a deveni un scriitor și intelectual israelian”. A continuat să scrie în limba română îndrăznind în cele din urmă să treacă la subiecte legate de noua lui patrie.

Și-a iubit locurile natale, a fost mândru de originile lui bârlădene, recunoscător organizatorilor manifestării “Fiii meleagurilor vasluiene” care înturna acasă într-un sfârșit de martie a anului 1981 pleiadă de scriitori risipiți prin România. Întors la București, Virgil Duda publica articolul “Gratitudine” în România literară, mulțumind în felul lui scriitoricesc celor ce l-au invitat, primit, așteptat, omagiat. “Aș vrea să subliniez bucuria de a fi cunoscut și recunoscut oameni cu care mă asemăn căci gândim și simțim la fel. Nu vreau să spun prin asta că n-am întâlnit asemenea oameni și în alte părți, unele foarte îndepărtate de dealurile Moldovei”. Doar că “mi s-a părut că sunt mult mai mulți ca oriunde. Nu e o constatare sentimentală. Nu e, n-are cum să fie doar o constatare cantitativă. E, cred, mărturisirea simplă că(prin parafrază) acolo, printre moldoveni mă simt acasă”.

Murea departe de țara care l-a zămislit, murea în 5 septembrie 2017 într-un spital din Tel-Aviv.. Cine știe, poate peste ani, urna funerară a scriitorului Virgil Duda/Rubin Leibovici se va întoarce în Bârladul care nu l-a dat uitării....

Mihaela Ochianu – Biblioteca Județeană “Nicolae Milescu Spătarul” Vaslui

Bibliografie: Ioan Holban – Proză lui Virgil Duda(în România literară, nr. 43-44/2017); Traian Nicola – Valori spirituale tutovene : bibliografii(Editura Sfera, Bârlad, 2002); Traian Nicola – Liceul “Gh. Roșca Codreanu” : monografie(Iași, 1971); Întâlniri la Ierusalim : organizate și consemnate de Costel Safirman și Leon Volovici(Editura Fundației Culturale Române, București, 2001); Noi întâlniri la Ierusalim(Institutul Cultural Român, București, 2007); De, la Iași la Ierusalim și înapoi(2022, Literary Collections); www.ArtLine.ro/Bibliografie; www.UniuneaScriitorilor.ro; Virgil Duda – Gratitudine(în România literară, nr. 15/1981); Virgil Duda – Autor și cititor(în România literară, nr. 16/1973); www.Bibliotecadeva.eu